

Tilburg University

"De kunst van co-creëren"

van de Mheen, Dike

Publication date:
2019

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van de Mheen, D. (2019). "De kunst van co-creëren": Kennis die er toe doet! Tilburg University.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

“De kunst van co-creëren” Kennis die er toe doet!

Rede, uitgesproken door
Prof. dr. Dike van de Mheen

Dike van de Mheen (1963) is hoogleraar Transformaties in de zorg en voorzitter van Tranzo, Wetenschappelijk centrum voor zorg en welzijn aan Tilburg University. Zij studeerde gezondheidswetenschappen aan de Universiteit Maastricht, en is epidemioloog. In 1998 promoveerde zij op het proefschrift "Inequalities in health, to be continued? A life course perspective on socio-economic inequalities in health". Zij werkte als onderzoeker en senior beleidsmedewerker bij de GGD Rotterdam-Rijnmond en als onderzoeker en wetenschappelijk docent bij het Erasmus MC, instituut Maatschappelijke Gezondheidszorg. Zij was van 2000 tot 2017 directeur van het IVO Instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving en van 2007 tot 2017 bijzonder hoogleraar Verslavingsonderzoek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Van 2012 tot 2017 was zij tevens hoogleraar "Zorg en preventie van Risicogedrag en Verslaving" aan de Universiteit Maastricht.

Zij is deskundige in kwantitatief en kwalitatief onderzoek op het gebied van public health, zorgonderzoek, kwetsbare groepen en verslaving (zowel middelengebruik zoals alcohol, drugs en roken, als gedragsverslavingen zoals gokken en gamen). Daarnaast verzorgt zij onderwijs op het gebied van health en wellbeing.

Dike van de Mheen heeft een uitgebreid nationaal en internationaal netwerk in haar vakgebied. Zij is (co-)auteur van ca. 150 internationale en ca. 150 nationale publicaties. Zij heeft zitting in diverse commissies en bestuurs- en adviesorganen.

“De kunst van co-creëren”

Kennis die er toe doet!

Prof. dr. Dike van de Mheen

Rede,

in verkorte vorm uitgesproken bij de openbare aanvaarding van het ambt van hoogleraar Transformaties in de zorg aan Tilburg University op vrijdag 29 maart 2019, door Prof. dr. Dike van de Mheen.

“De kunst van co-creëren”

Kennis die er toe doet!

© Dike van de Mheen, 2019

ISBN: 978-94-6167-389-3

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier.

www.tilburguniversity.edu/nl

Inleiding

Meneer de Rector Magnificus,
Mevrouw de Decaan,
Collega's, familie en vrienden,
Dames en heren,

Kennis is macht. Dat gezegde kennen we allemaal. Maar wat is kennis en wat is macht? En wat willen we ermee? Onze oude vertrouwde Dikke Van Dale geeft ons de volgende definities: Kennis is “het geheel van wat iemand weet”. Bij macht zegt de Van Dale: “invloed en betekenis”. Met “Kennis is macht” bedoelen we dus dat “het geheel van wat iemand weet” leidt tot “invloed en betekenis”.

Vertalen we invloed in het Engels dan komen we o.a. op de term impact, en Google Translate vertaalt dat weer terug in “krachtige invloed”. Vrij vertaald kunnen we dus zeggen dat we met kennis krachtige invloed uit kunnen oefenen. En dat is wat Tilburg University wil: impact hebben op de samenleving.

In dit betoog zal ik beargumenteren dat kennis meer is dan wetenschappelijke kennis, en dat kennis die ontstaat uit co-creatie tussen wetenschap en samenleving meer impact heeft: het gaat om kennis die er toe doet!

In november 2014 presenteerde het toenmalige kabinet de “Wetenschapsvisie 2025: keuze voor de toekomst” aan de Tweede kamer (Ministerie van OCW, 2014). Het kabinet streeft naar zij zegt naar “wetenschap met maximale impact”. Wetenschap produceert geordende kennis over de werkelijkheid en kenmerkt zich door het blijven stellen van vragen, waarbij elk antwoord leidt tot een volgende vraag, aldus dit rapport. Maar kennis krijgt pas maatschappelijke waarde als deze kennis gedeeld wordt met de samenleving en toegepast wordt in concrete oplossingen of producten: kennisco-creatie, en valorisatie zijn hierbij kernbegrippen. Het rapport hanteert een brede definitie van het begrip valorisatie: niet alleen economische benutting van kennis, maar ook het benutten van kennis voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken of het bijdragen aan maatschappelijke discussies. Het rapport stelt dat valorisatie niet pas aan het eind van het kennisontwikkelingsproces aan de orde moeten komen als de kennis al uitontwikkeld is. Juist in het begin van de keten is een bewustzijn nodig van de behoefte aan kennis en van de mogelijke eindgebruikers. Volgens de principes van kennisco-creatie ontwikkelen wetenschappers samen met maatschappelijke partijen nieuwe kennis die vragen uit en van die praktijk beantwoordt. Daarbij

maken de wetenschappers gebruik van de unieke kennis en vaardigheden van eindgebruikers; intensieve interactie met burgers en stakeholders is van groot belang. Het kabinet zegt letterlijk in deze visie “het is onze overtuiging dat deze interactie niet alleen bijdraagt aan de relevantie maar ook aan de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek”. Daarbij is het volgens het rapport een belangrijke uitdaging om in 2025 de enorme potentie te benutten van de deelname van het brede publiek aan wetenschap.

Geen twijfel dus, bij de politiek althans, dat co-creatie nodig is en ook nog leidt tot relevanter en beter onderzoek. Ik ben dus geen roepende in de woestijn als ik zeg dat wetenschap en praktijk elkaar kunnen en moeten versterken. Op het terrein van zorg en welzijn zijn we daar bij Tranzo, het departement van de Tilburg School of Social and Behavioral Sciences waar ik werkzaam ben, mee bezig. De grote vraag is nu: hoe doen we dat dan? Hoe organiseren we die co-creatie? En nog belangrijker, hoe weten we dat het werkt? Is de overtuiging dat co-creatie leidt tot beter en relevanter onderzoek met meer impact fact or fiction?

Om nog even bij de Nederlandse overheid te blijven: in januari 2017 schrijft de staatssecretaris van OCW een brief aan de Tweede Kamer over de stand van zaken m.b.t. valorisatie¹ en de ambities voor een betere benutting van kennis. Het onderwerp van de brief is “Wetenschap met impact”. De conclusie is dat het weliswaar stevig op de agenda staat maar dat valorisatie nog beter in de kern van het wetenschappelijk werk moet doordringen. “We zijn toe aan een volgende stap”, aldus de staatssecretaris. Ik kom er later in dit verhaal op terug hoe we die volgende stap zouden kunnen vormgeven in de zogenaamde vierde generatie universiteit. Maar dat komt straks.

---

¹ In de brief wordt aan bovenstaande definitie toegevoegd dat het gaat om een interactief proces waarin ontwikkelaars en benutters van kennis elkaar ontmoeten (Ministerie van OCW, briefnr. 1120816, 19 jan. 2017)

Wat is impact? En hoe meten we het?

In 2017 vroeg de toenmalige staatssecretaris van OCW de KNAW om advies hoe de maatschappelijke en economische impact van wetenschap het beste in kaart kan worden gebracht. Dat advies verscheen recent, in het najaar van 2018 (KNAW, 2018). Een korte samenvatting:

Onder maatschappelijke impact verstaan we in het algemeen: benutting van wetenschappelijke resultaten buiten de wetenschap. Fundamenteel onderzoek heeft ook impact, dat levert bijv. nieuwe kennis en inzichten die weer gebruikt worden om andere kennis verder te ontwikkelen, maar maatschappelijke impact is niet primair de insteek. Het onderscheid tussen fundamenteel en toegepast onderzoek wordt echter volgens recente publicaties steeds minder relevant gevonden: ook fundamenteel onderzoek kan op de lange termijn een maatschappelijk doel dienen (Bruil, 2018; LERU 2017). De definitie van maatschappelijke impact die de KNAW gebruikt is: “De bijdrage op de korte en lange termijn van wetenschappelijk onderzoek aan veranderingen in of ontwikkeling van maatschappelijke sectoren en aan maatschappelijke uitdagingen”. Voorbeelden van maatschappelijke sectoren zijn de economie, de cultuur, het openbaar bestuur en de gezondheidszorg. Bij maatschappelijke uitdagingen kan worden gedacht aan vraagstukken op het gebied van onder meer klimaatverandering, immigratie, kwaliteit van leven, leefomgeving, rechtstaat en veiligheid. Economische impact is volgens deze definitie expliciet onderdeel van maatschappelijke impact.

De KNAW merkt overigens op dat onderwijs één van de belangrijkste vormen van maatschappelijke impact is van instellingen in het hoger onderwijs. Naast onderzoek is onderwijs immers onze core-business: het opleiden van jonge mensen die hun opgedane kennis direct gaan toepassen in bedrijven en maatschappelijke organisaties, maar ook met hun kritisch vermogen maatschappelijke innovaties in gang kunnen zetten. Deze academisch geschoolde mensen zijn onze toekomstige counterparts bij maatschappelijke organisaties. Het is belangrijk om hen al tijdens hun studie niet alleen voor te bereiden op een leven lang leren maar ook op ‘een leven lang co-creëren’.

Maatschappelijke impact is volgens de KNAW geen lineair traject van fundamenteel onderzoek, via toegepast onderzoek naar uiteindelijke toepassingen, iets wat bevestigd wordt in veel andere wetenschappelijke literatuur. Ontwikkeling van nieuwe kennis is een iteratief proces samen met (maatschappelijke) partners. Het is niet alleen het resultaat van wetenschappelijk onderzoek, maar

is de uitkomst van interacties tussen wetenschap en samenleving. Het rapport spreekt hierbij over “productieve interactieve netwerken”. Ik kom er later op terug: dat noemen wij een Academisch Werkplaats.

Hoe meten we impact? Hoe weten we dat co-creatie werkt?

Hiervoor had ik het ook over de vraag: hoe weten we dat co-creatie werkt? Leidt dit tot relevanter en beter onderzoek met daadwerkelijk meer maatschappelijke impact? Dan moeten we dus naast wetenschappelijke kwaliteit ook maatschappelijke impact kunnen meten. Daartoe hebben we grofweg twee methoden: achteraf impact in kaart brengen (ex-post) en vooraf proberen een inschatting te maken (ex-ante).

Ex-post, dus achteraf, meten is niet eenvoudig. Er zit vaak lange tijd tussen onderzoek en maatschappelijke impact. In de literatuur wordt een standaard schatting van 17 jaar gegeven (Munro, 2017). Het leuke is dat dat zo ongeveer de tijd is dat Tranzo bestaat: we groeiden in die tijd van nul naar 200 medewerkers. Dat geeft in ieder geval een indicatie van impact. Er is kennelijk vraag naar deze manier van onderzoek doen.

Ex-post meten doen we door output (dat zijn korte termijn resultaten als bijv. publicaties, of guidelines), outcome (dat zijn middellange termijn resultaten bijv. in ons onderzoeksterrein meer rookvrije schoolpleinen of betere ketenzorg voor mensen met kanker) en maatschappelijke impact (de lange termijn effecten, op het terrein van zorg en welzijn een gezondere bevolking en minder sterfte aan bijv. hart- en vaatziekten of betere kwaliteit van leven bij mensen met dementie) in kaart te brengen. Veel meetmethoden richten zich op output en outcome en niet op maatschappelijk impact. De KNAW beveelt aan om bij het meten van impact ex-post, dus achteraf, gebruik te maken van meerdere methoden (een zogenaamde mixed-method benadering): o.a. door naast metingen ook beschrijvingen of, in het Engels, “narratives” te gebruiken, om de maatschappelijke impact in beeld te brengen. Dat laatste zal ik in deze rede ook doen, in de vorm van enkele filmpjes.

Ex-ante, of van te voren beoordelen van de verwachte maatschappelijke impact is zo mogelijk nog moeilijker. Probeer maar eens over een periode van 17 jaar een causale relatie aan te tonen. Hoe bewijs je dat een maatschappelijke verandering is toe te schrijven aan een bepaald wetenschappelijk resultaat? Dat

kan ook niet. Maar er is volgens de KNAW wel een inschatting te maken van de kans op maatschappelijke impact. Dit kunnen we doen door zogenaamde *impact pathways* te beschrijven aan de hand van een *theory of change*. In een *theory of change* wordt stapsgewijs beschreven hoe in een specifieke context een veranderingsproces zal gaan plaatsvinden. (Van der Meulen et al, 2018). Aangezien het een verwachting is, moet het *impact pathway* in de loop van het proces kunnen worden aangepast en uitgewerkt. Dit *pathway to impact* kan volgens de KNAW alleen ontwikkeld worden samen met eindgebruikers, in de sector van zorg en welzijn de cliënten, patiënten en burgers, en andere stakeholders zoals praktijkprofessionals en beleidsmakers.

Het in kaart brengen van maatschappelijke impact gaat dus niet (alleen) via “meten is weten”. Waarbij met meten wordt bedoeld op een kwantitatieve evaluatie. Sterker nog: de KNAW zegt letterlijk “meten is niet weten”. Een kwalitatieve evaluatie is essentieel.

De statements van de KNAW zijn niet op zichzelf staand. Een position paper van de LERU (League of European Research Universities), een samenwerkingsverband van 23 gerenommeerde Europese Universiteiten, waaronder de universiteiten van Oxford, Cambridge en in Nederland Amsterdam, Utrecht en Leiden, benadrukt ook het belang van samenwerken met maatschappelijke partners in open, non-lineaire netwerksystemen, waarin maatschappelijke partners hun eigen expertise, kennis en inzicht meebrengen. Opvallend voor een samenwerkingsverband dat als doel heeft fundamenteel onderzoek te bevorderen: ook deze universiteiten onderschrijven dat het onderscheid tussen fundamenteel en toegepast onderzoek niet langer adequaat is. Sociale innovatie en maatschappelijke impact omschrijven zij als de uitkomst van een creatief proces tussen alle stakeholders: samenwerking moet vanaf het allereerste begin en in alle fasen van een onderzoeksproject plaatsvinden. Deze universiteiten benadrukken dat er dus ook nieuwe, zowel kwantitatieve als kwalitatieve, evaluatie criteria ontwikkeld moeten worden, met de nadruk op het proces en het *impact pathway* (LERU, 2017).

Het besef dat het anders moet is niet nieuw. Al in 2011 verscheen een rapport van het Rathenau instituut en de Technologiestichting STW in opdracht van de Landelijke Valorisatiecommissie over indicatoren voor valorisatie (Drooge et al, 2011).

Zij hanteren een soortgelijke definitie van valorisatie als de KNAW². De auteurs stellen een 4D-valorisatiemodel voor³. Voor meer informatie verwijs ik u naar het rapport zelf, vanwege de tijd zal ik hier alleen ingaan op de dimensie “fase”, essentieel in co-creatie. De auteurs benadrukken dat valorisatie een proces is waarbij bewustzijn en interactie in alle fasen van onderzoek van belang zijn: van de fase van het formuleren van missie en beleid, via de ontwikkeling van onderzoek, agendasetting, uitvoering en disseminatie, tot toepassing ervan. Ook het Rathenau instituut en de Technologiestichting STW kwamen destijds met dezelfde conclusie als de KNAW: valorisatie is niet meetbaar door simpele tellingen. Tellingen geven namelijk onvoldoende inzicht in het proces (dat met nadruk interactief is) en tonen niet aan welke waarden worden gecreëerd. Ook zij stellen dat een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve gegevens nodig is om een gefundeerd oordeel te vormen. En ook dan is iedere situatie uniek en afhankelijk van de context. Zij gebruiken opvallend genoeg dezelfde woorden als de KNAW: “Meten is niet mogelijk; meten is niet gelijk aan weten” (Drooge et al, 2011).

De auteurs stellen voor evaluaties van valorisatie te gebruiken als formatieve evaluatie en niet als summatieve evaluatie, d.w.z. om te leren en te verbeteren en niet om een oordeel uit te spreken. Dit betekent wel dat, omdat er rekening wordt gehouden met specifieke contextuele factoren, het moeilijker is om prestaties te vergelijken. Iets dat ook door de samenwerkende Europese universiteiten wordt onderkend.

---

² Kennisvalorisatie is het proces van waardecreatie uit kennis, door kennis geschikt en/of beschikbaar te maken voor economische en/of maatschappelijke benutting en te vertalen in concurrerende producten, diensten, processen en nieuwe bedrijvigheid. Kennisvalorisatie is een complex en iteratief proces, waarbij interactie tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven of maatschappelijke instellingen in alle fasen, ook in de kennisontwikkelingsfase, van belang is. (Drooge et al, 2011)

³ De vier dimensies zijn: de partij, het aggregatieniveau, de discipline en de fase.

Wat is co-creatie?

Net als maatschappelijke impact, is co-creëren ook niet echt een begrip waarvan iedereen meteen weet wat we daarmee bedoelen. Voor het schrijven van deze inaugurele rede deed ik met collega's een systematische literatuurrecherche naar het begrip co-creatie. In een aantal databases zochten we eerst alleen op trefwoord co-creatie. Dat gaf 1123 treffers, waarvan uiteindelijk 23 artikelen bruikbaar waren. De meeste artikelen vielen af omdat ze slechts beschreven *dat* er in een project co-creatie was, en niet *hoe*, en dus geen inzicht gaven in het *proces* van co-creatie. We zochten ook op vergelijkbare trefwoorden als cooperation, collaboration, engagement, partnership en working-together. Deze woorden moesten wel in combinatie voorkomen met de woorden science, scientist, research, of academic én met de woorden society, practice, organiz(s)ation, stakeholder of practitioner. Dat gaf 1237 treffers, waarvan uiteindelijk 28 artikelen bruikbaar waren. Hier vielen de meeste artikelen af omdat ze betrekking hadden op diverse samenwerkingsvormen als allianties, ketens en netwerken, maar niet gingen over gezamenlijk *creëren*. In deze twee searches zaten slechts 3 artikelen overlap, waarmee duidelijk wordt dat het begrip absoluut niet eenduidig is. Want ook in de tweede zoektocht zaten relevante artikelen die hetzelfde proces van co-creatie beschreven.

De eerste conclusie is dat er dus veel verschillende termen gebruikt worden voor het begrip “co-creatie”. Ik geeft u nu een korte samenvatting van de bevindingen ⁴. Als eerste vonden we veel literatuur over “*engagement of knowledge users*” (o.a. Trico et al, 2018). Dit ging echter niet over co-creatie in de zin van samen iets maken, maar over het betrekken van gebruikers bij het onderzoek in verschillende fasen, de onderzoeker is echter duidelijk in the lead. Voorbeelden hiervan zijn ervaringsdeskundigen alleen te vragen om een gezondheidsapp te beoordelen, maar ze niet te betrekken bij het ontwerp, of professionals te betrekken bij het houden van de interviews, maar niet bij het bepalen van de inhoud. Een andere term die we veel tegenkwamen was “*Knowledge Translation*”, oftewel het vertalen van kennis naar de praktijk (o.a. McKibbon et al, 2010). Hoewel bij zogenaamde Integrated Knowledge Translation ook samenwerking van onderzoekers met kennisgebruikers centraal staat bleek ook dit iets anders dan co-creatie: het gaat immers vooral om de laatste fase van het onderzoeksproces.

⁴ In een artikel dat zal worden ingediend kunt u de uitgebreide versie lezen.

Een derde veel gebruikte term is “*Co-production of knowledge*”. Dit komt het meest in de buurt van co-creatie. De principes van co-productive knowledge zijn gebaseerd op de ideeën van Elinor Ostrom (1990). Elinor Ostrom was een Amerikaans politieke wetenschapper, die in 2009 als eerste, en tot nu toe enige vrouw, de Nobelprijs voor de economie kreeg. Haar onderzoek richtte zich met name op milieuvraagstukken en klimaatverandering. Zij concludeerde dat polycentrisme in tegenstelling tot centralisatie een veelbelovende strategie was bij gebruik van gedeelde hulpbronnen. Zij wees op de noodzaak van het betrekken van de ervaringskennis en vaardigheden van lokale betrokkenen bij het aanpakken van klimaatproblematiek (Ostrom, 2009). Het betrekken van ervaringskennis is volgens haar dus co-productive knowledge.

De literatuursearch leverde o.a. een rapport over co-productie van het N8 Research Partnership: de 8 grootste Noord Engelse Universiteiten (Campbell & Vanderhoven, 2016). Het onderzoekprogramma van dit partnership had als doel te onderzoeken in hoeverre een hechtere en betere samenwerking tussen universiteiten en maatschappelijke partners, de zogenaamde co-productie van kennis, tegelijkertijd kan leiden tot wetenschappelijke excellentie en tot maatschappelijke opbrengst. Het belang zit in het woordje “en”: co-productie moet leiden tot zowel excellente wetenschap als relevante opbrengsten voor de samenleving en levert dus grosso modo meer op. Maar het moge duidelijk zijn dat daarvoor veranderingen nodig zijn in het traditionele wetenschappelijk denken. Het N8 Research Partnership onderzocht vijf pilotprojecten o.a. op het gebied van decentralisatie, outreachende mental health, stadsontwikkeling en theater, en kwam tot een aantal kenmerkende elementen.

Onder kenmerkende elementen van co-creatie verstaan we in de literatuur uitgangspunten die noodzakelijk zijn en een sleutel tot succes. Uit al die literatuur die we bestudeerd hebben in onze literatuursearch komen we tot de volgende kenmerken:

- een structureel en langdurig samenwerkingsverband
- gelijkwaardigheid en wederkerigheid tussen onderzoekers, gebruikers en professionals
- gedeeld vertrouwen
- win-win situatie voor zowel wetenschap als praktijk
- persoonlijk contact, co-creatie is gebouwd op relaties

- blurring boundaries, oftewel vervagende grenzen tussen onderzoeks- en maatschappelijke partners. Dat betekent een zekere loss-of-control van de academische wereld over de aard en richting van de onderzoekscapaciteiten
- kennisuitwisseling en geen kennisoverdracht
- het gaat om praktijkverbetering én wetenschappelijke output
- het is geen lineair, maar een cyclisch en iteratief onderzoeksproces: het proces is belangrijk
- en last but not least: co-creatie kost tijd.

Bedreigingen voor co-creatie

Succesvolle co-creatie bevat dus bovenstaande kenmerken. Maar hoewel wellicht voor de hand liggende kenmerken, blijkt het in praktijk brengen nog niet zo gemakkelijk. Er zijn natuurlijk bedreigingen. Een eerste bedreiging voor co-production is een ongelijke verdeling van de macht, bijv. van geld of middelen. Het is dus belangrijk om de goede balans te houden.

Een andere bedreiging is een gebrek aan ondersteuning van de infrastructuur: de co-werkers van alle betrokken partners moeten tijd en middelen krijgen. Soms is er in praktijkorganisaties simpelweg niet of nauwelijks budget om te besteden aan wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast: vertrouwen opbouwen kost tijd: het komt te voet en gaat te paard. Het proces kost tijd, heel veel tijd. Maar, zoals een onderzoeker verzuchtte: “wie betaalt mij om koffie te gaan drinken”? En dat betekent voor wetenschappers in de beginfase even minder directe output in de vorm van telbare wetenschappelijke artikelen. Maar hiervoor geldt de uitdrukking: alleen ga je sneller, samen kom je verder.

Ook het gebrek aan bereidheid van beleidsmakers en professionals om evidence te verzamelen over hun eigen werk kan een bedreiging zijn. Het vraagt een open mind en bereidheid tot verandering, en ook het zien van mogelijkheden om te veranderen, om te co-creëren in wetenschappelijk onderzoek (Garretsen et al, 2007).

Er is dus een aantal essentiële kenmerken voor co-creatie. Maar een standaard format hoe het aan te pakken vonden we niet in de literatuur. Logisch, want contextuele variatie en dus flexibiliteit is essentieel. Ik zal u straks vertellen hoe we dat bij Tranzo hebben gedaan.

Maar eerst een intermezzo. Co-creëren tussen wetenschap en praktijk doen we niet alleen in de sector van health en wellbeing, het onderzoeksterrein van Tranzo. Er zijn mooie voorbeelden uit andere sectoren, bijv. het klimaatonderzoek. En onderzoek uit Canada laat zien hoe er succesvol wordt samengewerkt tussen onderzoekers, traditionele inheemse jagers en lokale overheden in het ontwerpen van een programma om de populatie van narwals, dat is een walvissoort die voorkomt bij Groenland en Canada, op peil te houden. (Armitage et al, 2011).

Ook in de kunst zijn voorbeelden. Op dit zelfde moment houdt professor Peter Peters zijn inaugurele rede aan de Universiteit van Maastricht. Een aantal van onze genodigden moest zich opsplitsen. Hij is bijzonder hoogleraar Innovaties in de Klassieke Muziek en directeur van het nieuwe Maastricht Centre for the Innovation of Classical Music (MCICM); een samenwerkingsverband van de Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool en philharmonie zuidnederland, een fusie van het Brabants Orkest en het Limburgs Symfonieorkest. Ook een Academische werkplaats waar co-creatie plaatsvindt, in dit geval tussen wetenschappers, studenten en leden van philharmonie zuidnederland. Ik laat u nu wat horen van de resultaten van co-creatie op dit terrein.

[muziekfragment]

Tranzo

En dan kom ik nu bij Tranzo. Hoe pakken we bij Tranzo die co-creatie aan? Tranzo is het wetenschappelijk centrum voor zorg en welzijn van Tilburg University, School of Social and Behavioral Sciences. Centrale onderzoeksthema's zijn kwaliteit van leven, kwaliteit van zorg en evidence based werken.

De missie van Tranzo is: het verbinden van wetenschap en praktijk op het gebied van zorg en welzijn. Hiervoor is de interactie tussen drie partijen van wezenlijk belang: onderzoekers, praktijkprofessionals en burgers/cliënten (de vraagzijde). De doelstelling is kennisontwikkeling en kennisuitwisseling. We werken hiervoor op structurele basis samen met instellingen uit het veld en andere maatschappelijke partners. Dat doen we in Academische Werkplaatsen.

Tranzo omschrijft een academische werkplaats als een *duurzaam samenwerkingsverband* tussen de universiteit en praktijkinstellingen met als doel om te komen tot wetenschappelijke kennisontwikkeling en tot innovatie van het zorgaanbod in de betrokken sector. Het betreft een geformaliseerde, langdurige samenwerking op basis van een gemeenschappelijk overeengekomen langlopend onderzoeksprogramma. De samenwerking is dus vrijwillig, maar niet vrijblijvend: universiteit en andere partners verbinden zich aan elkaar. Een dergelijk onderzoeksprogramma omvat innovatieprojecten waarin wetenschappelijke inzichten worden (door)ontwikkeld, toegepast en bijgesteld op basis van evaluatie. (Garretsen et al, 2005; Van Regenmortel et al, 2013). Onderzoeksprogramma's worden gedurende het proces ook herijkt in verbinding tussen praktijk en wetenschap (Embregts, 2017). Zowel academisch excellent presteren als werken aan de waarde voor de praktijk zijn belangrijk: met co-creatie werken aan kennis die er toe doet. Het doel is niet alleen "to prove", maar ook "to improve" op basis van drie principes: volstreekte gelijkwaardigheid tussen universiteit en praktijkpartners, persoonlijke contacten op meerdere niveaus binnen de betrokken organisaties en een "win-win" voor alle betrokken partijen. De Academische Werkplaatsen worden aangestuurd door een stuurgroep waarin zowel de universiteit als de andere betrokken partners zitting hebben. Er is conform de literatuur ook bij Tranzo geen standaard format voor het ontwikkelen van een academische werkplaats, ook niet voor de omvang en intensiteit van samenwerking met partners (Siesling & Garretsen, 2014; Verbeek et al, 2013).

Door in co-creatie met de praktijk te werken willen we evidence based werken bevorderen. “Science practitioners” spelen een centrale rol: onderzoekers die deels werken in de praktijk en deels werken aan onderzoek of kennisuitwisseling binnen de universiteit. Zij zijn de “levende bruggen” tussen wetenschap en praktijk.

Naast kwaliteit van leven en kwaliteit van zorg is ‘evidence based werken’ een van de belangrijkste thema’s binnen de Academische Werkplaatsen (Tilburg University, 2017). Bij evidence based werken zijn drie kennisbronnen essentieel: a) wetenschappelijke kennis, b) de expertise van de professional en c) de kennis en expertise van de burger/cliënt (Garretsen et al, 2007; Van de Goor et al, 2017). De interactie tussen wetenschappers, professionals (zoals zorgverleners en beleidsmedewerkers) en de vraagzijde (de burger/cliënt) is hierbij van groot belang.

We zijn er trots op dat we inmiddels twaalf Academische Werkplaatsen en kennisnetwerken hebben, waarmee we een groot deel van de zorg en welzijn sector bestrijken. We werken daarin structureel samen met meer dan 70 maatschappelijke partners zoals ziekenhuizen, GGZ instellingen, instellingen voor verslavingszorg, sociaal werk, verplegings- en verzorgingshuizen, jeugdzorg en andere jeugdinstanties, instellingen voor verstandelijk gehandicaptenzorg, arbeidszorg, GGD-en, zorgverzekeraars, gemeenten, provincie en andere kennis- en opleidingsinstellingen.

Ik laat u nu een stukje zien uit een film die gemaakt is voor de Academische werkplaats Leven met een Verstandelijke Beperking. Het begint met een jongen die meedoet met het door collega Petri Embregts ontwikkelde programma “Sterker dan de Kick”, bedoeld voor mensen met een Verstandelijke beperking en een verslaving. Het laat zien hoe er wordt samengewerkt door wetenschappers, praktijk en cliënten.

[fragment film Academische Werkplaats Leven met een Verstandelijke Beperking]

<https://vimeo.com/172564779>

Tranzo wil dus de brug zijn tussen wetenschap en praktijk. Dat is niet eenvoudig. Onderzoekers, praktijkprofessionals en beleidsmakers hebben verschil-

lende belangen, prikkels en tijdspaden. Wetenschappers moeten publiceren en promoveren en denken op lange termijn, professionals willen succesvol zijn in hun behandeling en tevreden cliënten hebben en beleidsmakers willen door wat de politiek en samenleving van ze vraagt vaak snel antwoord en resultaten (Van Regenmortel et al, 2013). Maar gezamenlijk komen we er wel, waarbij co-creëren dus het sleutelwoord is.

In een werkplaatslunch van de Academische werkplaats Kwaliteit Huisarts en Ziekenhuiszorg kwamen de promovendi spontaan met het volgende plaatje, zo zou het proces van co-creëren er volgens hun uit moeten zien: de brede onderzoeksvraag leidt tot een concreet resultaat dat vervolgens, na implementatie een grote impact kan hebben.

Betrekken van de gebruikers zelf

In het betrekken van maatschappelijke partners en professionals zijn we succesvol gebleken. Echter, het betrekken van de burgers en cliënten is onderbelicht gebleven. Dit geldt voor co-creatie in het algemeen, en ook binnen Tranzo. Cliënten en burgers zijn vaak minder georganiseerd en hebben minder financiële middelen en anderszins mogelijkheden om op een gelijkwaardige manier samen te werken. Gelukkig hebben we al wel goede voorbeelden. In de Academische Werkplaats Leven met een Verstandelijke Beperking is bijv. een ervaringsdeskundige, dus iemand met een verstandelijke beperking, lid van de stuurgroep en coördinerende werkgroep. Ook zijn daar recent twee ervaringsdeskundigen als co-onderzoeker aangesteld. Vanuit ervaringskennis denken deze co-onderzoekers bijvoorbeeld mee over de relevantie van onderzoeksvragen, kunnen ze interviews afnemen in de dataverzamelingsfase en op de betekenis van onderzoeksresultaten reflecteren (Embregts, 2018). In de Academische Werkplaats Jeugd zit een cliëntvertegenwoordiger in de stuurgroep en in de Academische Werkplaats Ouderen is een adviesraad van eindgebruikers, dus de ouderen zelf, ingesteld. De Academische Werkplaats Sociaal Werk is ook een goed voorbeeld van het betrekken van de cliënten, niet alleen als ervaringsdeskundige maar ook als co-onderzoeker. Het doel van de werkplaats gaat ook een stapje verder dan verbinden, het gaat ook om empowerment van de doelgroep. Centraal in de empowerment onderzoeksagenda staat het streven naar meer sociale rechtvaardigheid, gelijke kansen en gelijke toegang tot steun- en hulpbronnen zodat iedere burger volwaardig kan participeren in de samenleving en een goed kwaliteit van leven kan hebben (van Regenmortel, 2013). Hierbij is

extra aandacht voor de groepen die in onderzoek vaak buiten beeld blijven, zoals mensen met psychiatrische problemen, daklozen of kwetsbare ouderen. Het gaat erom dat het onderzoek niet “over” maar “met” of zelfs ook “door” de betrokkenen gebeurt. Participeren in het onderzoeksproces is een empowerende ervaring op zich. Dat betekent niet automatisch dat empowerment het centrale onderzoeksdoel is. (Van Regenmortel et al, 2016). Empowerment kan bijv. door het inschakelen van ervaringsdeskundigen als co-researchers. Het volgende filmpje laat dat op een mooie manier zien.

[fragment film co-researchers]

<https://www.youtube.com/watch?v=oVkc1wWRzR8&t=9s>

Op weg naar de vierde generatie universiteit

En nu die vierde generatie universiteit die ik al eerder aanstipte. De samenleving staat voor complexe uitdagingen, zoals de kosten van de zorg, klimaatverandering of het vluchtelingenvraagstuk. Om die het hoofd te bieden, mogen we van de universiteit een grotere bijdrage verwachten aan het debat over mogelijke oplossingen. Het is zelfs noodzakelijk. Mijn voorganger en zeer gewaardeerde collega Henk Garretsen sprak over “de vierde generatie universiteit” op zijn afscheidssymposium op 24 maart 2017. Wij werkten samen met collega Ien van de Goor verder aan dit idee. (Garretsen en van de Mheen, 2017; Garretsen et al, submitted for publication).

Van universiteiten wordt terecht geëist dat ze maatschappelijk relevanter worden. Tegelijkertijd voeren wereldleiders als Donald Trump (Lewis 2018) en ook de media een strijd tegen de wetenschap. De uitspraak “Wetenschap is ook maar een mening” kennen we ondertussen allemaal. Maar, ter geruststelling van de wetenschappers in de zaal: uit onderzoek van vorig jaar nog (2018) blijkt dat het met het vertrouwen van de Nederlandse burgers in de wetenschap nog best goed gesteld is: van alle onderzochte instituties scoort wetenschap het hoogst: een 7,1. Rechtspraak komt op de tweede plaats met een 6,5, politiek krijgt een 5,5 en grote bedrijven scoren het laagst met een 5,4. En dat vertrouwen in de wetenschap is gebaseerd op de hoop en verwachting dat de wetenschap ons leven gezonder, langer, interessanter en prettiger maakt. In 2018 verwacht zelfs een hoger percentage mensen dan in 2015 dat wetenschap zal bijdragen aan het oplossen van diverse problemen. En bijna 4 op de 5 Nederlanders denkt dat wetenschappers zorgvuldig werken, en op hun vakgebied deskundig en te vertrouwen zijn (Rathenau, 2018). Toch fijn. Al zou een recente column in het NRC over de integriteit van de wetenschap met de veelzeggende titel “Kennis, Kunde, Kassa” anders doen vermoeden (NRC, 2019). Politici en andere maatschappelijke stakeholders vragen van universiteiten om te laten zien wat ze bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. De Europese commissaris voor Onderzoek en Innovatie, Carlos Moedas, stelde als zijn drie beleidsprioriteiten Open Innovatie, Open Wetenschap en Open naar de wereld (Moedas, 2016). De wetenschap zal dus meer dan ooit moeten bewijzen dat ze waarde heeft voor de samenleving. Hoe krijgen we meer vaart achter het onderzoek? Hoe blijven we verbonden met de samenleving? Hoe zijn we echt innovatief? En hoe creëren we impact?

Daarvoor moeten we op weg naar een vierde generatie universiteit.

Vanaf de middeleeuwen was onderwijs de belangrijkste taak van de universiteiten. In 1088 was de universiteit van Bologna de eerste in zijn soort. De Humboldt Universiteit van Berlijn, opgericht in 1810 is een goed voorbeeld van de zogenaamde tweede generatie universiteit: gericht op onderwijs én onderzoek. Tegenwoordig behoren de meeste universiteiten tot de derde generatie universiteit: zij richten zich op onderwijs, onderzoek en valorisatie. Bij de huidige valorisatie blijft het echter veelal eenrichtingsverkeer: de universiteit ontwikkelt iets voor de samenleving zonder voldoende te weten wat de samenleving zelf wil, waar men nu echt behoefte aan heeft. Hierbij zien we twee belangrijke “gaps”: ten eerste worden ideeën die voortkomen uit fundamenteel onderzoek niet, of niet tijdig, omgezet in nieuwe producten of nieuwe aanpak zoals behandelmethoden, of, ten tweede, als nieuwe producten zijn ontwikkeld worden ze niet goed geïmplementeerd (Walsh and Davies 2013). Als universiteit een bijdrage leveren aan oplossingsrichtingen voor maatschappelijke uitdagingen blijft zo zeer gebrekkig. De maatschappelijke uitdagingen en het tempo waarin deze zich ontwikkelen vragen om veel meer. Een dynamische en open innovatie samen met de praktijk, is essentieel. Maarten Steinbuch van de TU Eindhoven spreekt in dit verband heel mooi van het groeien naar een vierde generatie universiteit (Steinbuch, 2016).

In een vierde generatie universiteit moet het gaan om een universiteit die naar buiten reikt en meer doet dan alleen kennis beschikbaar maken voor de praktijk. Onderstaand schema geeft een overzicht van de kenmerken waar de vierde generatie universiteit volgens Steinbuch aan moet voldoen.

	1st Generation	2nd Generation	3rd Generation	4th Generation
Objective	Education	Education & research	Education, research & know-how exploitation	Education, open innovation (research)
Role	defending the truth	Discovering nature	Creating value	Enabling value creation
Method	Scholastic	Mono-disciplinary science	Inter-disciplinary science	Multi-actor innovation
Human capital development	Professionals	Professionals & scientists	Professionals, scientists & entrepreneurs	Professionals, scientists, entrepreneurs, artists, customers, ecosystem participants
Orientation	Universal	National	Global	Ecosystem
Language	Latin	National languages	English	English
Organization	Colleges	Faculties	Institutions & centers	Innovation spaces
Management	Rector & Chancellor	Part-time academics	Professional management	Disruptors

Based on: Steinbuch, 2016

Het moet gaan om een dynamische en open innovatie, waarbij wetenschappers deels buiten de universiteit werken en professionals deels erbinnen in interdisciplinaire teams. Bij Tranzo hebben we naast Science Practitioners, de praktijk professionals die ook aan de universiteit werken, ook zogenaamde onderzoeksmakelaars: wetenschappers die vanuit de universiteit deels bij praktijkorganisaties werken. De vierde generatie universiteit is een netwerkuiversiteit waarin innovatie plaatsvindt in een samenwerking van onderzoekers, praktijkprofessionals en gebruikers. Het moet niet alleen gaan om waarde creatie, maar ook om het mogelijk te maken dat lokale netwerken zelf waarde creatie tot stand kunnen brengen. Het moet gaan om samenwerking van wetenschappers met professionals, maar ook met ondernemers, kunstenaars, gebruikers (dus in onze sector cliënten en patiënten) en burgers, of zoals Steinbuch zegt: participanten in het ecosysteem. We moeten volgens de ideeën van de vierde generatie universiteit samenwerken in een ecosysteem: een netwerk waar partijen gezamenlijk vaardigheden opbouwen. Dat betekent dat de focus van de universiteit enerzijds mondiaal is, maar dat ze anderzijds ook een sterk regionaal of lokaal netwerk heeft en daarmee ook het lokale ecosysteem mede aanstuurt. En al dat werk moet niet gedaan worden in aparte organisaties of instituten, maar er moeten ‘ontmoetingsruimten’ zijn waarin partijen elkaar vinden. Als laatste kenmerk noemt Steinbuch “disruptors”: in het Nederlands zoiets als “positief ontregelen”. Ofwel: geef de mogelijkheid aan mensen die buiten de kaders denken en doen.

We zouden, net als collega De Jong, professor of Practice in Business aan onze universiteit, een parallel kunnen trekken met de vierde industriële revolutie, een begrip in de economische wereld (De Jong, 2018; Schwab, 2015). De eerste industriële revolutie vond plaats in de 18e en 19e eeuw toen rurale samenlevingen veranderden in industriële en urbane samenlevingen, in gang gezet door de uitvinding van de stoommachine. De tweede revolutie (tussen 1870 en 1914) was een periode van groei door massaproductie en ontstaan van nieuwe industrieën, o.a. door elektriciteit. De derde revolutie, vanaf ca. 1980, wordt ook wel de Digitale revolutie genoemd, communicatie en internet staan centraal. De vierde industriële revolutie bouwt hierop voort en betreft de manier waarop nieuwe technologieën onderdeel worden van de samenleving en zelfs van het menselijk lichaam. De Jong (2018) betoogt dat bedrijven snel moeten meegaan in de vierde revolutie om niet ten onder te gaan: hij noemt het “disrupt or be disrupted”. Hij laat zien dat grote en bekende bedrijven waarvan we dat nooit verwachtten, zomaar verdwenen van het toneel (Nokia, Kodak en om dichter

bij huis te blijven V&D, Blokker en niet te vergeten Intertoys), gewoon omdat ze de veranderingen in de wereld om zich heen hadden gemist. En dat moeten we ons als universiteit niet laten gebeuren, we moeten veranderen, en inspelen op de veranderende context. Hoewel wellicht beyond imagination: “also we could be disrupted, if we do not change”.

Een laatste opmerking over de taal. In tegenstelling tot wat Steinbuch zegt, moet naar mijn mening de taal zowel Engels als Nederlands zijn (vandaar dat u straks deze rede ook in twee talen krijgt uitgereikt). Onze ervaringen bij Tranzo laten zien dat het gebruik van zowel Engels als Nederlands (of in een ander land een andere moedertaal) essentieel is voor wetenschap met impact. Aan de ene kant is een wereldwijde positionering essentieel. Wetenschap kent geen grenzen en dat betekent dat belangrijke wetenschappelijke publicaties en proefschriften in het Engels worden geschreven. Aan de andere kant vindt co-creatie in Academische Werkplaatsen plaats, die vaak lokaal of regionaal georiënteerd zijn. De taal die daar gebruikt wordt is Nederlands. Niet alle partners en cliënten/burgers, zeker niet de meer kwetsbare burgers waar we het vaak primair voor doen, zijn gewend aan of kunnen Engels en communiceren in het Nederlands. Ook moeten ontwikkelde producten als bijv. richtlijnen en gezondheidsinterventies in het Nederlands geschreven of gemaakt worden. Uitdragen van Engels als de enige of beste “werktaal” zal het proces van co-creatie niet bevorderen, sterker nog, het schaadt het uitgangspunt van volstreekte gelijkwaardigheid. Consequentie is dat artikelen en producten waar mogelijk in twee talen gepresenteerd en geproduceerd moeten worden en dat er binnen de universiteit geld gereserveerd moet worden voor vertalingen en tweetalig produceren. Iets wat nu nog onder zelfplagiaat valt.

Bereiken wij ons doel? En hebben we impact?

Het antwoord hierop ligt, om met Shakespeare te spreken, in de uitspraak “To be or not to be, that’s the question”. Het feit dat zowel de universiteit als de maatschappelijke partners het de moeite waard vinden om al bijna 20 jaar in deze manier van werken te investeren, bewijst het bestaansrecht. Co-creatie levert de vanzelfsprekende wetenschappelijke output op: mooie proefschriften en artikelen in internationale peer reviewed tijdschriften. Het *soort* wetenschappelijke output is dus hetzelfde als bij de traditionele manier van kennisontwikkeling, evenveel, evengoed, blijkt uit onze evaluaties tot nu toe. De extra opbrengst van de impact zit ‘m echter in de *inhoud* van de proefschriften en artikelen die in een proces van co-creatie tot stand zijn gekomen. Doordat praktijkprofessionals en gebruikers een bijdrage hebben gehad aan deze kennisontwikkeling is de kans op impact groter. Door het proces van co-creatie is de maatschappelijk relevantie geborgd. Dit is wat de KNAW bedoelt met de evaluatie van impact niet door te meten maar door het beschrijven van *impact pathways*: een ex-ante evaluatie van de kans op maatschappelijke impact. Als voorbeeld een paar onderwerpen van promoties die in 2018 hebben plaatsgevonden en een grote impact kunnen hebben: de ondersteuningsbehoefte van mensen met een licht verstandelijke beperking in kaart brengen, de implementatie van rookvrije schoolpleinen, omgaan met seksualiteit en intimiteit bij mensen met dementie in het verpleeghuis, de kosten en kosteneffectiviteit van infectieziektenbestrijding, de rol en het succes van “de beweegloterij” bij het bevorderen van een gezonde leefstijl, en de implementatie van de richtlijn lokaal gezondheidsbeleid.

Naast de wetenschappelijke output levert co-creatie ook praktijkproducten op, zoals ehealth interventies, screeningsinstrumenten, guidelines, handleidingen, toolboxen etc. Om er nóg meer aan bij te dragen dat onderzoeksresultaten echt gebruikt worden in de praktijk, hoort in de Academische Werkplaats Ouderen zelfs bij elk promotieonderzoek een praktijkvertalingsproject. Dit zijn kortduurende projecten van ca. een jaar waarin de wetenschappelijke onderzoeksresultaten vertaald worden, samen met medewerkers en ouderen in de zorgpraktijk, naar een instrument of werkwijze die in de zorgpraktijk gebruikt kan worden.

De ervaringen bij Tranzo zijn in lijn met belangrijke wereldwijde ontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn en onderzoek van de afgelopen jaren. Allereerst natuurlijk de ontwikkelingen met betrekking tot evidence based werken in de zorg. De ideeën van Sackett (1996) over evidence based medicine liggen ten grondslag aan het basis concept van Tranzo. Volgens Sackett integreert een

evidence based genomen beslissing in de gezondheidszorg het best beschikbare wetenschappelijke bewijs met de klinische ervaring en de voorkeur van de patiënt. In zijn tijd een revolutionair idee. Daarnaast past onze manier van werken in de ideeën van community-based participatief onderzoek: een onderzoeksbenadering waarin community-members (dat zijn ervaringsdeskundigen en in bredere zin ‘burgers’ en het algemene publiek), vertegenwoordigers van betrokken organisaties en onderzoekers in alle onderdelen van het onderzoeksproces zijn betrokken, en waarin alle partners expertise inbrengen en gedeelde verantwoordelijkheid dragen voor beslissingen (shared decision making) en eigenaarschap tonen (Israel et al, 1998).

Ik denk dat we kunnen zeggen dat Tranzo gezien kan worden als een best practice, en bijdraagt aan de ontwikkeling van Tilburg University als een vierde generatie universiteit. We zijn een netwerk organisatie die succesvol “naar buiten reikt” naar de samenleving. De werkplaatsen worden door de universiteit en door de vele partners uit de praktijk zeer positief gewaardeerd. We werken samen met professionals en cliënten van gezondheids- en welzijnsorganisaties in multidisciplinaire teams. Academische werkplaatsen kunnen inderdaad gezien worden als innovatieve ruimten waar wetenschap en samenleving elkaar ontmoeten en co-creëren. Waarde creatie ontstaat en wordt gefaciliteerd. Innovatieve professionals kunnen praktijkveranderingen realiseren gebaseerd op de nieuwste wetenschappelijke inzichten en kunnen de veranderingen volgen met evaluatie onderzoek dat praktijk innovatie stimuleert. We staan hierin gelukkig niet alleen. Het model van Academische Werkplaatsen is inmiddels in de sector van zorg en welzijn en in andere sectoren geïntroduceerd en op vergelijkbare manieren vormgegeven, zowel in Nederland (o.a. Molleman & Franssen, 2012; Jansen et al, 2008, Hoeijmakers et al, 2013) als in andere landen. Een mooi buitenlands voorbeeld uit de sector van “health and wellbeing” is dat van de Engelse “Collaborations for Leadership in Applied Health Research and Care”, de zogenaamd CLAHRCs (Heaton et al, 2016).

Deze of een soortgelijke vorm van werken is pure noodzaak om als universiteit maatschappelijk meer relevant te zijn. Naast onderwijs, fundamenteel onderzoek en traditionele valorisatie is het essentieel dat de universiteit duurzame partnerships vormt met de praktijk. Universiteiten kunnen zo een betere bijdrage leveren aan oplossingsrichtingen rond de grote maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan!

Onderwijs

Het realiseren van impact met wetenschappelijk onderzoek is van groot belang: ons doel is immers: kennis die er toe doet. We moeten echter de rol van universiteiten in het opleiden van studenten niet vergeten. Zoals gezegd: goed onderwijs is impact! Vandaar dat ik daar in deze rede ook aandacht aan besteed.

Als departementsvoorzitter van Tranzo geef ik leiding aan zo'n 175 medewerkers, waarvan velen science practitioners. Ik heb zoals ik heb betoogd gezien dat in het wetenschappelijk onderzoek hun kennis van onschatbare waarde is. Zij laten zien dat evidence based werken niet alleen gebaseerd is op wetenschappelijke kennis, maar ook gebruik maakt van andere kennisbronnen, die van de professional en die van de cliënt of burger. Door deze ervaring als hoogleraar aan het departement Tranzo heb ik mijn visie op onderwijs verder ontwikkeld. Mijn onderwijservaring was tot dan toe gebaseerd op (zoals bij iedere student) het onderwijs dat ik zelf heb gevolgd aan de Universiteit van Maastricht en het onderwijs dat ik heb ontwikkeld en gegeven in eerdere functies. Ik heb gezien en gemerkt dat kennis uit de praktijk in het onderwijs onvoldoende benut wordt. Studenten worden opgeleid met theoretische kennis, maar zijn bij afstuderen nog niet klaar voor de praktijk: ze hebben in hun studie nog te weinig geleerd om vanuit die theoretische bagage de relevante problemen zelf te ontdekken, te definiëren en op te lossen. Daarnaast hebben wij studenten onvoldoende geleerd ook gebruik te maken van andere kennis dan alleen de wetenschappelijke kennisbron. Zij weten nog onvoldoende hoe andere bronnen van kennis, die anders van karakter, maar even waardevol zijn, te ontsluiten. De interactie tussen wetenschappers, professionals (zoals zorgverleners en beleidsmedewerkers) en de vraagzijde is ook in onderwijs van groot belang. We werken bijv. ook samen met mensen met een verstandelijke beperking in colleges aan de universiteit, post-master opleidingen en MBO.

In mijn visie moeten we studenten als nieuwe professionals opleiden. In een vierde generatie universiteit waarin de nadruk ligt op dynamische, open innovatie in co-creatie kunnen studenten opgeleid worden tot vaardige professionals die zowel wetenschappelijk (theoretische) kennis als praktijkkennis hebben.

Van universiteiten wordt zoals gezegd terecht geëist dat ze maatschappelijk relevanter worden, dat ze waarde hebben voor de samenleving. Maar de universiteit heeft onvoldoende kennis van de praktijkcontext om studenten tot goed uitgeruste professionals op te leiden. Niet alleen in onderzoek maar ook in onderwijs

is het noodzakelijk dat de universiteit duurzame partnerships vormt met de praktijk. In de geneeskunde zien we dat bijv. terug in de Academisch Medische Centra. Universiteiten kunnen zo een betere bijdrage leveren door studenten op te leiden die aan oplossingsrichtingen kunnen werken rond de grote maatschappelijke uitdagingen waar we voor staan!

Onderwijs moet gericht zijn op verbreding en verdieping van de kennis van de student. Studenten moeten leren wetenschappelijke kennis te vertalen naar verandering, vernieuwing en borging. Ze moeten kunnen bewegen in het dynamische krachtenveld van praktijk, politiek, beleid en wetenschap. Ze moeten bruggenbouwers zijn en partijen weten te verbinden. Dat leren ze aan de hand van problemen uit de praktijk.

We moeten aandacht hebben voor de student als uniek mens die wil ontwikkelen en leren. Ik zal dan ook proberen in het onderwijs dat we ontwikkelen in de nieuwe mastertrack Health, Wellbeing & Society samen met het departement Sociologie, studenten te motiveren door een beroep te doen op hun autonomie en nieuwsgierigheid.

Onderwijs is in mijn visie durven, denken en doen. Centraal in de Tilburgse onderwijsvisie staat dan ook dat studenten opgeleid worden tot 'denkers die goed doen', dat wil zeggen: tot denkers met karakter'. In de Tilburgse onderwijsvisie wordt dit benoemd als kennis, kunde én karakter (Tilburg University, 2017).

Mijn huidige leerstoel draagt bij aan mijn ambitie bovenstaande doelen te verwezenlijken. Deel uit te mogen maken van een community van mensen met gelijke visie zal mij verder motiveren en inspireren.

Dankwoord

Dames en heren, tot slot enkele woorden van dank. Dit is niet mijn eerste oratie, dus vele woorden van dank zijn al eens gezegd. Maar de meest belangrijke mensen gaan ook met mij mee, dus mijn dank aan hen wordt alleen maar groter. Herhaling is dus meer dan verdiend.

Allereerst dank ik het college van Bestuur van Tilburg University voor het in mij gestelde vertrouwen. Ik hoop het waar te kunnen maken. Ik dank de decaan van de School of Social and Behavioral Sciences, mijn collega departementsvoorzitters en andere collega's binnen de faculteit voor de prettige manier van samenwerken. Ik voel me een gewaardeerd collega en dat is fijn. Binnen het Simon Research Institute zie ik mooie samenwerkingskansen tussen de diverse departementen. Daarnaast ben ik blij met de samenwerking met het departement Sociologie in de mastertrack Health, Wellbeing and Society die in september van start zal gaan. Ik kijk daar naar uit!

Mijn grote dank gaat uit naar alle collega's van Tranzo. Een leukere club mensen om mee te werken kan ik me niet voorstellen. Vanaf de eerste dag voel ik me welkom. Ondanks het feit dat Feyenoord toch de mooiste voetbalclub blijft en ik echt geen carnaval ga vieren voel ik me thuis in jullie Brabantse gezelligheid. Maar het belangrijkste is het inhoudelijke doel wat we delen, waardoor ik met jullie zoveel plezier heb in mijn werk.

Er zijn twee Tranzo-collega's die ik speciaal wil noemen. Dat is als eerste mijn voorganger Henk Garretsen. Beste Henk: al eerder gememoreerd: tijdens mijn studie in Maastricht, het moet ergens in 1984 geweest zijn, stelde ik je een vraag tijdens een gastcollege, waarop je antwoord was: "goeie vraag, moet je stage over komen lopen". De volgende dag heb ik je gebeld en sindsdien ben je niet meer van me af gekomen. Ik heb enorme bewondering voor wat jij hier hebt opgezet en prijs me gelukkig dat ik jouw werk mag voortzetten.

De tweede persoon die een speciaal woord van dank verdient is Jacqueline Frijters. Manager Bedrijfsvoering en mijn rechterhand. Zonder jouw vakkenis zou ik reddeloos verloren zijn. Daarnaast heb je ook nog een feilloos geheugen, zonder probleem weet jij mailtjes en afspraken van minstens acht jaar geleden op te duiken. Dank voor al je inzet.

Naast mijn collega's zijn dank ik ook alle partners met wie wij in onze Academische Werkplaatsen samenwerken. Ik hoop dat ik vandaag heb duidelijk gemaakt hoe belangrijk ik die samenwerking vind.

Hoe ouder je wordt, hoe meer personen aan wie je dank verschuldigd bent in een wetenschappelijke carrière. “It is by standing on the shoulders of Giants.” Drie mensen wil ik hier met naam noemen, dat zijn Johan Mackenbach, promotor en leermeester, Karien Stronks, collega door dik en dun bij de afdeling Maatschappelijke Gezondheidszorg aan het ErasmusMC, en Miranda Audenaerdt, met wie ik samen ca. 15 jaar het IVO, instituut voor Onderzoek naar Leefwijzen en Verslaving heb geleid.

Dan kom ik bij het belangrijkste om mij heen: mijn familie en vrienden. De basis voor mijn wetenschappelijke carrière begon met mijn vrienden van de studie Gezondheidswetenschappen in Maastricht. De Maastrichtse Klik: dank voor jullie heel bijzondere vriendschap van al bijna 35 jaar!

Mijn ouders, Jan van de Mheen en Betsy van de Mheen-Pijpers: jullie hebben mij alle kansen gegeven, en me gestimuleerd “mijn talenten te ontplooien”, zoals een goed calvinist betaamt. Mijn vader kan dit helaas niet meer meemaken, maar hij zou ongelofelijk trots zijn op zijn dochter. Dank jullie beiden.

Als laatste mijn gezin. Joost, dank voor je steun en je liefde, en vooral ook voor het feit dat je me de vrijheid geeft dit allemaal te doen. Fien en Rosa: wat zou het saai zijn zonder jullie. Ik ben trots op jullie, op jullie doorzettingsvermogen, op wie jullie zijn en wat jullie doen. Al winnen jullie nu met klaverjassen, dat is minder. Met jullie om me heen ben ik een gelukkig mens.

Ik heb gezegd.

Referenties

- Armitage, D., Berkes, F., Dale, A., Kocho-Schellenberg, E., & Patton, E. (2011). Co-management and the co-production of knowledge: Learning to adapt in Canada's Arctic. *Global Environmental Change*, 21(3), 995-1004.
- Bruil, J. (2018). De maatschappelijke impact van sociaal- en geesteswetenschappelijk onderzoek en de rol van de nationale wetenschapsfinancier: Een exploratieve studie [Thesis]. Retrieved from <https://www.erasmuscentrumzorgbestuur.nl/dynamic/media/24/documents/JBruilthesisMHBA14-OV.pdf.docx.pdf>.
- Campbell, H. J., & Vanderhoven, D. (2016). Knowledge that matters: Realising the potential of co-production. Manchester: N8 Research Partnership.
- De Jong, R. (2018). Disrupt or be disrupted! Leading change in a fast changing and increasingly complex world [Inaugural lecture]. Tilburg, Tilburg University.
- Embregts, P. J. C. M. (2018). In verbinding onderzoek doen. *Nederlands Tijdschrift voor Zorg aan Mensen met Verstandelijke Beperkingen*, 44, 119-123.
- Embregts, P. J. C. M. (2017). Kennisontwikkeling en kennisdeling in gelijkwaardige verbinding tussen praktijk en wetenschap. *NTZ: Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan Mensen met Verstandelijke Beperkingen*, 3, 219-226.
- Garretsen, H. F., Bongers, I. M., de Roo, A. A., & van de Goor, I. A. (2007). Bridging the gap between Science and practice: Do Applied Academic Centres Contribute to a Solution? A plea for international Comparative Research. *Journal of comparative social welfare*, 23(1), 49-59.
- Garretsen, H., Bongers, I. M., & Rodenburg, G. (2005). Evidence-Based Work in the Dutch Welfare Sector. *British Journal of Social Work*, 35(5), 655-665.
- Garretsen, H., van de Goor, I. A., van de Mheen, D. (2018). Dutch experiences in new partnerships between science and practice: Towards a fourth generation university. (Submitted for publication).

- Garretsen, H., van de Mheen, D. (2017). Het is nu of nooit aan de universiteit om relevanter te worden. Retrieved from <https://www.socialevraagstukken.nl/het-is-nu-of-nooit-aan-de-universiteit-om-relevanter-te-worden/>
- Heaton, J., Day, J., Britten, N. (2016). Collaborative research and the co-production of knowledge for practice: an illustrative study. *Implementation Science* 11:20
- Hoeijmakers, M., Harting, J., & Jansen, M. (2013). Academic Collaborative Centre Limburg: A platform for knowledge transfer and exchange in public health policy, research and practice? *Health Policy*, 111(2), 175-183.
- Israel, B. A., Schulz, A. J., Parker, E. A., & Becker, A. B. (1998). Review of community-based research: assessing partnership approaches to improve public health. *Annual review of public health*, 19(1), 173-202.
- Jansen, M. W., van Oers, H. A., Middelweerd, M. D., van de Goor, I. A., & Ruwaard, D. (2015). Conditions for sustainability of Academic Collaborative Centres for Public Health in the Netherlands: a mixed methods design. *Health research policy and systems*, 13(1), 36.
- KNAW. (2018). Maatschappelijke impact in kaart. Amsterdam, KNAW.
- Lewis, T. (2018). A year of Trump: Science is a major casualty in the new politics of disruption. *Scientific American*, Jan 19 2018.
- McKibbin, K. A., Lokker, C., Wilczynski, N. L., Ciliska, D., Dobbins, M., Davis, D. A., ... & Straus, S. E. (2010). A cross-sectional study of the number and frequency of terms used to refer to knowledge translation in a body of health literature in 2006: a Tower of Babel? *Implementation Science*, 5(1), 16.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2014). *Wetenschapsvisie 2025: Keuzes voor de toekomst*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Meulen, B., van der Diercks, G., & Diederens, P. (2018). Eieren voor het onderzoek: Prijs, waarde en impact van wetenschap. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Moedas, C. (2016). Research and Innovation Performance of the EU 2016, Presentation of the report, Lisbon, Lisbon Council, 10 March.
- Molleman, G., & Fransen, G. (2012). Academic collaborative centres for health promotion in the Netherlands: building bridges between research, policy and practice. *Family practice*, 29(suppl_1), i157-i162.
- Munro, C. L., & Savel, R. H. (2016). Narrowing the 17-year research to practice gap. *American Journal of Critical Care*, 25(3): 194-196.
- NRC. (2019). Kennis, Kunde, Kassa. Retrieved from: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/02/08/kennis-kunde-kassa-a3653430>
- Ostrom, E. (2009). A polycentric approach for coping with climate change. Policy Research Working paper 5095. Washington DC, The World Bank.
- Schwab, K. (2018). The Fourth Industrial Revolution. Foreign Affairs. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>
- Siesling, M., & Garretsen, H. (2014). De cocreatie van wetenschap en praktijk: twaalf jaar Tranzo. *TSG Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen* 92, 150-153.
- Steinbuch, M. (2016). Eindhoven als trendsetter voor 4e generatie Universiteit. Retrieved from <https://innovationorigins.com/nl/morgen-beter-maarten-steinbuch-eindhoven-als-trendsetter-voor-4e-generatie-universiteit/>
- Tricco, A. C., Zarin, W., Rios, P., Nincic, V., Khan, P. A., Ghassemi, M., ... & Langlois, E. V. (2018). Engaging policy-makers, health system managers, and policy analysts in the knowledge synthesis process: a scoping review. *Implementation Science*, 13(1), 31.
- Van de Goor, L. A. M., van der Zwet, R. J. M., & van de Mheen, D. (2017). Gooi het kind niet weg met het badwater! De Raad voor Volksgezondheid en Samenleving wil van evidence-based naar context-based practice. Goed idee?. *TSG: Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 95(5), 187-189.

- Van den Akker, W., & Spaapen, J. (2017). Productive interactions: Societal impact of academic research in the knowledge society. LERU position Paper. Leuven: LERU Office.
- Van den Broek-Honingh, N., & de Jonge, J. (2018). Vertrouwen in de wetenschap – Monitor 2018. Den Haag: Rathenau Instituut.
- Van Drooge, L., van de berg, R., ... Bruins, E. (2011). Waardevol: Indicatoren voor Valorisatie. Den Haag, Rathenau Instituut.
- Van Regenmortel, T., Hermans, K., & Steens, R. (2013). Het concept ‘empowerende academische werkplaats’: Een innovatieve vorm van samenwerken aan werkzame kennis. Tijdschrift voor Welzijnswerk, 37(333), 36-48.
- Van Regenmortel, T., Steenssens, K., & Steens, R. (2016). Empowerment onderzoek: een kritische vriend voor sociaal werkers. Journal of Social Intervention: Theory and Practice, 25(3):4-23.
- Verbeek, H., Zwakhalen, S. M., Schols, J. M., & Hamers, J. P. (2013). Keys to successfully embedding scientific research in nursing homes: a win-win perspective. Journal of the American Medical Directors Association, 14(12), 855-857.
- Walshe, K., & Davies, H. T. (2013). Health research, development and innovation in England from 1988 to 2013: from research production to knowledge mobilization. Journal of Health Services Research & Policy, 18(3), 1-12.

Colofon

vormgeving

Beelenkamp ontwerpers, Tilburg

fotografie omslag

Maurice van den Bosch

opmaak en drukwerk

Studio | powered by Canon

Colophon

design

Beelenkamp ontwerpers, Tilburg

cover photography

Maurice van den Bosch

layout and production

Studio | powered by Canon

